

İlkokullarda Uygulanan Kaynaştırma Programında Aile Katılımının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

Songül TÜMKAYA*, Pınar CANDAN AKYOL**

Makale Bilgisi	ÖZET
Geliş Tarihi: 18.11.2019	<p>Okulda kazanılan becerilerin aile ortamında da devam ettirilerek geliştirilmesi, eğitimin sürekliliği ve başarısı açısından oldukça önemlidir. Türkiye’de eğitim anlayışı ve özel eğitim ilke, yöntem, tekniklerinde meydana gelen değişim, aile katılımını daha da önemli hale getirmiştir. Bu nedenle bu çalışmada ilkokullarda uygulanan kaynaştırma programında aile katılımının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Çalışma, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Adana ili merkez ilçelerindeki ilkokullarda görev yapmakta olan 8 sınıf öğretmeniyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri, nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Görüşmeden elde edilen veriler tümdengelimci içerik analizi yöntemi kullanılarak MaxQda 12 programı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda öğretmenler aile katılımının yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Okulda verilen eğitimin evde de devam ettirilmesinin, ailelerin çocuğun durumunu kabullenmesinin ve öğretmenlerle sürekli iletişim kurulmasının önemli olduğunu vurgulamışlardır. Öğretmenler aynı zamanda ailelerin bilinçsiz ve eğitimsiz olması nedeniyle eğitimin sadece okulda kaldığına ve maddi imkânsızlıkların büyük bir sorun olduğuna dikkat çekmişlerdir. Öğretmenlerin dile getirdikleri önemli bir başka sorun da ailelerin eğitim öğretim sürecine katılmaması sonucunda öğrencilerde sosyal ilişki bozukluğu, başkalarına veya kendine zarar verme, hırçınlık ve özgüven eksikliği gibi olumsuzlukların görülmesi olarak belirtilmiştir. Katılımın artırılması için de öncelikli olarak ailelere eğitim verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.</p>
Kabul Tarihi: 28.11.2020	
Erken Görünüm Tarihi: 03.12.2020	
Basım Tarihi: 31.01.2022	

Anahtar Sözcükler: Kaynaştırma eğitimi, aile katılımı, ilkokul

Evaluating Parent Participation according to Teacher’ Opinions in Inclusive Program Implemented in Primary Schools

Article Information	ABSTRACT
Received: 18.11.2019	<p>The development of the skills acquired in school by continuing in the parent environment is important for the continuity and success of education. For this reason, in this study, it was aimed to evaluate family participation in inclusive programs implemented in primary schools according to the opinions of teachers. The research is designed as a case study which is one of the qualitative research methods. The study was conducted with 8 class teachers working in primary schools in central districts of Adana in the 2018-2019 academic year. The data of the research were collected by using semi-structured interview technique which is one of the qualitative data collection techniques. The data obtained from the interview were carried out with the MaxQda 12 program using deductive content analysis method. As a result of the study, the teachers stated that family participation was insufficient. The teachers emphasized that it is important to continue the education given at the school at home setting, to accept the situation of the parents and to keep the families in contact with the teachers. The teachers also pointed out that education is limited only by school and financial difficulties are a big issue since the families are unconscious and uneducated. Another important problem expressed by the teachers is that, as a result of the families’ not participating in the education process, some problems might come out such as difficulties in social relationship, harm to others, self-harm, aggressiveness and deficiency of self-confidence. It was emphasized that education should be given primarily to families in order to increase participation.</p>
Accepted: 28.11.2020	
Online First: 03.12.2020	
Published: 31.01.2022	

Keywords: Inclusive education, parent involvement, primary school

doi: 10.16986/HUJE.2020064755

Makale Türü (Article Type): Araştırma Makalesi

Kaynakça Gösterimi: Tümkiye, S., & Candan Akyol, P. (2022). İlkokullarda uygulanan kaynaştırma programında aile katılımının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(1), 366-380. doi: 10.16986/HUJE.2020064755

Citation Information: Tümkiye, S., & Candan Akyol, P. (2022). Evaluating parent participation according to teacher’ opinions in inclusive program implemented in primary schools. *Hacettepe University Journal of Education*, 37(1), 366-380. doi: 10.16986/HUJE.2020064755

* Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi ABD., Adana-TÜRKİYE. e-posta: stumkaya@cu.edu.tr (ORCID: 0000-0003-0140-4640)

** Öğretmen, MEB, Adana-TÜRKİYE. e-posta: pınar-candan@hotmail.com (ORCID: 0000-0001-7397-3370)

1. GİRİŞ

Eğitim hizmetlerinden yararlanma normal gelişim gösteren çocuklar kadar özel gereksinimli çocukların da hakkıdır. Normal gelişim gösteren akranlarından farklı bireysel özelliklere sahip özel gereksinimli çocukların eğitim olanaklarından kapasitesi ölçüsünde yararlanması için bazı özel düzenlemelere ihtiyaç vardır. Bu nedenle özel gereksinimli çocuklar engel türü ve gelişim özelliklerine göre farklılaşan türlerde eğitim görmektedirler. Özel gereksinimli çocuklarla ilgili geçmişte uygulanan ve bazılarının halen devam ettiği eğitim modelleri; yatılı kurumlar, özel eğitim okulları, özel sınıflar ve normal sınıflar olarak sıralanabilir (Sucuoğlu, 1996). Günümüzde kabul gören anlayış ise normal sınıflarda yürütülen kaynaştırma programlarının yaygınlaştırılmasıdır. Bu anlayış içinde kaynaştırma, özel gereksinimli çocukların normal eğitim sistemine katılımlarını ifade etmektedir.

İlk kez 1970'li yıllarda Kuzey Avrupa'da ve Amerika Birleşik Devletleri'nde kaynaştırma eğitimi "normalleştirme düşüncesi" olarak ortaya çıkmıştır. Normalleştirme kavramı, düşük düzeydeki zihinsel engelli bireyler ile özel eğitim gerektiren diğer bireylerin, normal gelişim gösteren bireylerin yararlandığı eğitim ve diğer fırsatlardan eşit biçimde yararlanmasını sağlayacak ortamın hazırlanması anlamına gelmektedir. Normalleştirme ilkesi, özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren yaşantılarıyla birlikte gerekli tedbirleri alarak eğitilmeleri ve yaşantılarını sürdürmelerine olanak sağlamıştır. Bu süreci takiben bütünleştirme ya da kaynaştırma kavramları ortaya atılmış ve geliştirilmiştir (MEB, 2010). Bütünleştirme kavramı, özel gereksinimli bireylerin kendilerinin ve duygularının farkında olarak, toplum içinde yaşantılarını sürdürmelerini ifade etmektedir. Özel gereksinimli bireyler toplumla bütünleştiği zaman toplumsal yaşam da zenginleşecektir. Eğitimde bütünleştirmeyi sağlamak amacıyla uygulanan kaynaştırma yoluyla eğitim, engelli bireyin gelişimini, mevcut potansiyeli doğrultusunda en yüksek seviyeye çıkarabilmesini ve ihtiyaçlarını giderebilmesini amaçlamaktadır (MEB, 2011).

Kaynaştırma yoluyla eğitim, özel gereksinimli bireylerin psikososyal ve akademik yaşam becerilerini kazanmalarında oldukça önemlidir. Özel eğitim gerektiren öğrenciler bu eğitim sürecinde oyunlar, uygulamalar ve etkinliklerle normal düzeyde gelişim gösteren akranlarını gözlemleyerek öğrenme, model alma ve etkileşime girme yoluyla uygun tutumlar ve davranışlar geliştirebilirler. Böylece topluma uyumda büyük bir ilerleme kaydedebilirler. Kaynaştırma yoluyla eğitim, özel gereksinimli bireylere bu katkıları sağlarken normal gelişim gösteren bireylere de engelli bireylerin yaşantılarını tanımlarını ve onlara karşı olumlu tutum ve davranışlar geliştirmelerini sağlar. Aynı zamanda kaynaştırma eğitimi, eğitimcinin farkındalığını arttırmakla kalmaz eğitimin kalitesini de yükseltir. Böylece bireylerde toplumsallaşma bilinci gelişirken, toplumsal bütünleşmeye de önemli bir katkı sağlar.

Kaynaştırma yoluyla verilen eğitim uygulamalarında, sadece çocukları aynı eğitsel ortama getirmek yeterli olmamaktadır. Bu uygulamaya anlamlılık kazandırmak için bazı temel ilkelere ihtiyaç vardır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın (2010) belirlediği kaynaştırma eğitiminde uygulanacak ilkeler arasında yer alan en önemli ilkelere biri okul-aile-çevre işbirliğidir.

Özel gereksinimli çocukların ailelerinin eğitim programına katılımının önemi, 1975 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yürürlüğe giren "Herkes İçin Eğitim" yasası ile ilk defa vurgulanmıştır. Türkiye'deki yasalarda, özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin, çocuklarının eğitimlerinin her aşamasına katılımlarının gerekliliğini ifade etmektedir (MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2017). Türkiye'de, 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye dayanılarak 2000 yılında yürürlüğe giren "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği" ile 2006 tarihinde yürürlüğe giren "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği" bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması, çocuğun, ailenin, öğretim süreci ve öğretimin değerlendirilmesi aşamalarında aktif katılımlarını gerekli görmüştür (Keçeli-Kaysılı, 2008).

Okullarda ailelerin eğitim sürecine katılması bütün çocuklar için oldukça önemlidir. Bununla birlikte özel gereksinimli çocuklar dikkate alındığında özellikle kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşması için ailenin etkisi bir kat daha önem kazanmaktadır (Gözün-Kahraman, 2017). Çocuğun ilk sosyal çevresi, daha çok bir arada olduğu aile ortamıdır. Dolayısıyla çocuğu en iyi tanıyanlar da çocuğun ebeveynleri olacaktır. Bundan dolayı öğretmene, çocukla ilgili en doğru ve yeterli bilgiyi aile verecektir. Öğretmen için ise çocuğu tanımak, eğitim-öğretim açısından başarı için oldukça önemli bir adımdır.

Okulda verilen eğitimin, ailenin katılımıyla evde de devam etmesiyle çocuğun akademik başarısı yükselecek, başarısı artan çocuk ise okula isteyerek gelecektir (Demircan, 2012). Aile, öğrenci ve okul eğitim sürecinin üç temel ayağını oluşturmaktadır. Bu yüzden ailelerin çocuklarının eğitim ve öğretimlerine katılmaları gerekmektedir (Kotaman, 2008). Belirtilen üç ögenin işbirliği içinde olmasıyla kaynaştırma eğitimi daha başarılı hale gelecektir. Kaynaştırma programları ekiple yürütülen bir iştir. Aileler, sınıf öğretmenleri ve özel eğitimciler ekibin aktif üyesidirler. Uygulamaların başarılı olmasında etkili elemanlar olarak aileler kabul edilmekte, çocuğun okul yaşantısı haricindeki performansı hakkında bilgi vermekte, eğitim programının evde uygulanması gereken boyutunu gerçekleştirmekte ve böylece eğitimde ev-okul paralellliğini sağlamaktadırlar (Lewis ve Doorlag, 1987).

Epstein (1995), aile katılımını, okul ve ev arasında işbirliği kurulması olarak tanımlamış ve eğitimde aile katılımının öğrencilerin başarısında etkili olan yardımcı bir yöntem olduğunu belirtmiştir. Bu açıklamaya bağlı olarak aile katılımı hem çocuğun ödevlerine yardım hem de okuldaki etkinliklere katılım şeklinde tanımlanmaktadır. Yapılan birçok araştırmada aile katılımının temel bileşeninin iletişim olduğu öngörülmekte, ailenin katılımı ile çocuğun akademik başarısı arasında olumlu ilişki olduğu kabul edilmektedir (Henderson ve Mapp, 2002; Jeynes, 2005; Pomerantz, Moorman ve Litwack, 2007; Reynolds ve Clements,

2005). Araştırma sonuçları, özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin eğitime katılımının, kaynaştırma açısından çok daha yararlı ve gerekli olduğuna dikkat çekmektedir (Sucuoğlu ve Kuloğlu, 1991; Sucuoğlu, Küçükler ve Kanık, 1994). Ailenin süreçte aktif olarak yer alması kaynaştırma programlarının başarısında belirleyici olmakta, bu nedenle uzmanlar, aileleri eğitim sürecine dahil etmeye çaba göstermektedirler.

Yurtdışında özel gereksinimli çocukların aile katılımları ile ilgili yapılan araştırmalar, yüksek düzeyde aile katılımının gelişmiş akademik performans, daha yüksek sınav notları, okula karşı daha olumlu tutumlar, daha yüksek ödev yapma oranları, özel eğitime daha az gereksinim duyma, daha fazla akademik çaba, daha düşük oranda okulu bırakma veya askıya alma ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Christenson, Hurley, Sheridan ve Fenstermacher, 1997; Hoover-Dempsey ve Sandler, 1997; Perez Carreon, Drake ve Calabrese Barton, 2005). Türkiye’de Sucuoğlu (1996) kaynaştırma programlarında anne baba katılımını incelediği çalışmasında, katılımın sınırlı olduğu, annelerin babalardan daha fazla katıldığı ve katılımın daha çok çocuğun gelişimi ile doğrudan ilişkili olan alanlarda görüldüğü sonucuna ulaşmıştır. Toros (2011), ilköğretim kaynaştırma programında özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerileri ile annelerin okuldan memnuniyetleri üzerindeki etkisini araştırdığı çalışmasında, özel gereksinimli çocukların annelerinin eğitime katılımı arttıkça çocukların okuma ve anlama puanlarının arttığını, hata puanlarının ise azaldığını belirlemiştir. Ayrıca annelerin eğitim düzeyleri ve gelir düzeyleri arttıkça katılımlarının da arttığı, ailedeki çocuk sayısı ve çocuğun sınıf düzeyi arttıkça katılımlarının azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Piştav- Akmeşe ve Kayhan (2014), okul öncesi ve ilkokula devam eden özel gereksinimli öğrencilerin aile katılım düzeylerini incelemiş, sonuç olarak çocuğun cinsiyeti, anne eğitim düzeyi ile gelir düzeyinin aile katılımı açısından anlamlı bir etkisinin olmadığını; buna karşın çocukların bulunduğu eğitim düzeyi ile annelerin bir işte çalışma durumunun aile katılım düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturduğunu tespit etmişlerdir. Durmuş’un (2016), ortaöğretim kurumlarında öğretmenlerin aile katılımıyla ilgili görüşlerini incelediği çalışmasında, öğretmenlerin çoğunluğunun, ailelerin eğitime katılımının düşük düzeyde ve yetersiz olduğunu, eğitim-öğretim sürecine katılmayan velilerin çocuklarında uyum problemi, davranış bozuklukları, kötü alışkanlıklar, okul başarısızlığı, okula ve derslere karşı isteksizlik sorunlarının ortaya çıkacağını ifade ettikleri belirlenmiştir. Çalışmada aynı zamanda aile katılımını arttırmak için ailelere konferans ve seminerler, rehberlik çalışmaları, özel görüşmeler yapılabileceği önerilmiştir. Yıldız (2018) ise kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinin eğitime katılımlarının ve öğretmenle görüşme sıklıklarının eğitimden memnuniyete etkisini incelemiştir. Araştırmada aile katılımı ve öğretmenle görüşme sıklığının ailelerin eğitimden memnuniyetlerini etkilediği, öğretmenle görüşme sıklığı arttıkça ailelerin çocuklarının eğitimlerine katılımlarının ve eğitimden memnuniyetlerinin arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki aile katılımı kaynaştırma uygulamalarının başarılı olmasının da temelini oluşturmaktadır. Eğitimde aile katılımının önemini fark edilmesiyle birlikte, ebeveynlerin okulda daha aktif rol almaları ve bu sürece katılmaları yönünde motive edici çabalar giderek artmaktadır. Yakın zamanda Türkiye’deki eğitim anlayışı ve özel eğitimde meydana gelen değişim, kaynaştırmada aile katılım düzeyinin hangi boyutlarda ve nasıl olduğunun ortaya koyulmasını daha da önemli hale getirmiştir. Bu nedenle yapılan çalışmada, genel olarak ilkokullarda uygulanan kaynaştırma programında aile katılımının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenlere göre kaynaştırma programında aile katılımının önemi nedir?
2. Öğretmenlere göre kaynaştırma programında aile katılım düzeyi nasıldır?
3. Öğretmenlere göre kaynaştırma programında aile katılımının öğretmene etkileri nelerdir?
4. Öğretmenlere göre kaynaştırma programında aile katılımının öğrencilere etkileri nelerdir?
5. Öğretmenlere göre kaynaştırma programında aile katılımını engelleyen faktörler nelerdir?
6. Öğretmenlere göre kaynaştırma programında aile katılımı nasıl artırılabilir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Durum çalışması, nicel ya da nitel yaklaşımla belirli bir durum ya da birkaç duruma ilişkin etkenlerin (ortam, bireyler, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırıldığı; ilgili durumu nasıl etkiledikleri ya da etkilendiklerini ortaya koyan araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.77). Benzer şekilde Creswell’de (2007, s.73) durum çalışmasını; bir problemi, bir ya da daha fazla durum bağlamında tanımlanmış bir sistem içinde sınırlayarak derinlemesine keşfetmeyi amaçlayan yaklaşım olarak tanımlamaktadır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim öğretim yılında, Adana ili merkez ilçelerinde bulunan ilkokullarda görev yapmakta olan, 8 sınıf öğretmeni (6 Kadın, 2 Erkek) oluşturmuştur. Katılımcılar uygun durum örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Öncelikle araştırmacılar tarafından sınıfta kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlere çalışmanın amacına ilişkin bilgi verilmiştir. Araştırma bilgi verilen ve sınıfta kaynaştırma öğrencisi bulunan gönüllü öğretmenlerle gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlere yönelik bilgiler etik kurallar çerçevesinde gizlenerek kodlarla gösterilmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacının görüşme sorularını önceden hazırladığı; ancak görüşme sırasında görüşülen kişilere kısmi esneklik sağlayarak oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesine, tartışılmasına ve derinleştirilmesi izin veren bir yapıya sahiptir (Altunay, Oral ve Yalçın kaya, 2014). Araştırmanın görüşme planı oluşturulurken Mayring'in (2002) "problem merkezli görüşme" yöntemi seçilmiştir. Problem merkezli görüşmede işlem basamakları; problem analizi, görüşme formunun yapılandırılması, pilot uygulama ile görüşme sorularının denenmesi, görüşmenin uygulanması (görüşme soruları, sondalar, spontan sorular) ve kayıt altına alma aşamalarından oluşmaktadır. Öncelikle konuyla ilgili literatür taranmıştır. Daha sonra sorular araştırmacılar tarafından incelenen literatüre göre kaynaştırma eğitiminde aile katılımı temasını açığa çıkarmak üzere oluşturulmuştur. Oluşturulan sorular alanda uzman 3 kişinin görüşleri alınarak şekillendirilmiştir. Uygulamaya geçmeden önce soruların açık ve anlaşılır olup olmadığını saptamak amacıyla benzer bir grup üzerinde pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonucunda alınan yanıtlar iki araştırmacı tarafından incelenerek işlevsiz kalan bazı sorular çıkarılmış, bazı sorular ise yeniden düzenlenmiştir. Son şekli verilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda öğretmenlerin kaynaştırma programında aile katılımının; önemi, düzeyi, engelleri, kendisine ve öğrencilere etkisi ile arttırılmasına ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik altı (6) adet açık uçlu soru yer almıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Öğretmenlerle görüşmeler önceden randevu alınarak mesai saatleri sonunda, görev yaptıkları okullarda, öğretmenler odasında, yaklaşık 30-35 dakikalık sürelerle yapılmıştır. Yapılan görüşmeler öğretmenlerin izniyle ses kayıt cihazı kullanarak kaydedilmiştir. Devamında, ses kayıt dosyalarının transkriptleri oluşturulmuş ve her bir transkript dosyasına kod etiketleri (Ö1...Ö8) verilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

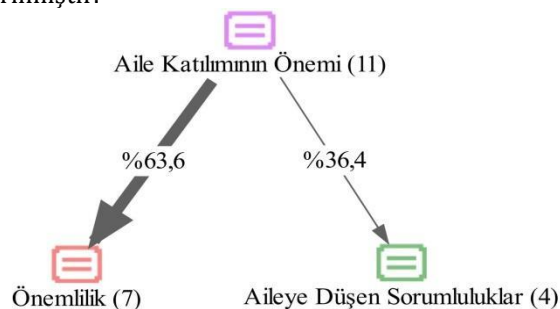
Görüşmeden elde edilen verilerde kodların ve kategorilerin oluşturulması için Mayring (2002) tarafından önerilen içerik analizi, tümdengelimci (genelden-özele) kategori oluşturma tekniği ile yapılmıştır. Analiz süreci, kaynaştırma programında aile katılımı bağlamı merkeze alınarak yürütülmüştür. Aile katılımı bağlamından hareketle kodlar oluşturulmuş, uyumlu kodlardan yararlanılarak temalar belirlenmiştir. Geliştirilen temalar üst temalarla birleştirilerek problem durumuna göre incelenmiştir. Ayrıca araştırmada, çalışma grubunun görüşlerini desteklemek için gerekli görülen yerlerde doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Görüşme verilerinin işlenmesinde MaxQda 12 programından yararlanılmıştır.

Analiz sonuçlarının geçerliğini sağlamak amacıyla; ayrıntılı betimlemelere yer verilerek doğrudan alıntılar gösterilmiş ve uzman incelemesi yaklaşımı işe koşulmuştur. Diğer yandan, güvenilirliğin belirlenmesinde Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen kodlayıcı güvenilirliği uyum yüzdesi hesaplanmıştır. Kodlamalar her iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak yapılmıştır. Bağımsız olarak yapılan kodlamaların tutarlılığını belirlemek amacıyla; Güvenirlik= $\frac{(\text{uyum})}{(\text{uyumluluk}+\text{uyumsuzluk})} \times 100$ formülü kullanılmıştır. Hesaplanan araştırmacılar arasındaki %87'lik uyum, kodlayıcı güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermiştir. Daha sonra, verilerin analizi sürecinde; verilerin kodlanması, temaların belirlenmesi, kod-tema yapılarının düzenlenmesi ve bulguların tanımlanarak yorumlanması aşamaları takip edilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Öğretmenlere Göre Kaynaştırma Programında Aile Katılımının Önemi

Öğretmenlerin kaynaştırma programında aile katılımının önemine ilişkin görüşlerine yönelik yapılan analiz sonucunda ortaya çıkan tema ve alt temalar Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Öğretmenlerin kaynaştırma programında aile katılımının önemine ilişkin görüşleri

Şekil 1'de görüldüğü gibi aile katılımının önemi teması ile ilgili bulgular; önemlilik ve aileye düşen sorumluluklar alt temaları altında toplanmıştır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu ($f= 7$, %63,6) aile katılımının önemli olduğunu belirtirken, yarısı ($f=4$,

%36,4) önemlilik yanında aileye düşen sorumlulukların da önemli olduğu görüşünde birleşmişlerdir. Aile katılımının önemli olduğu görüşüne ilişkin doğrudan alıntılara örnekler;

"Kesinlikle çok önemli ve gerekli, her çocukta ailenin ilgisi önemli ama bu özel eğitim, ihtiyacı olan öğrencilerde çok daha fazla önemli" (Ö2)

"Katılmaları tabii ki çok önemli, sen şimdi sınıfta yapıyorsun ama eğer aile evde bunu devam ettiremiyorsa çocukta hiçbir ilerleme olmuyor" (Ö4)

"Mutlaka ailelerin katılması gerekiyor çünkü öğretmenin yapacağı şeyler çok sınırlı oluyor zaten, çocuk, özel eğitime gidip evde destekleyerek daha iyi öğrenme sağlayabilir" (Ö8)

Aile katılımında aileye düşen sorumlulukların da önemli olduğu görüşüne ilişkin doğrudan alıntılara örnekler;

"...verdiğim görevleri evde devam ettirmeleri gerekiyor, onun dışına çıkmamaları gerekiyor. Çok sabırlı davranmaları ve sevgilerini eksik etmemeleri gerekiyor" (Ö4)

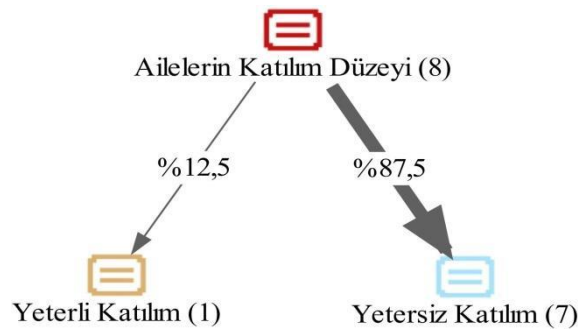
"Çocukları hakkında RAM'a giderek gerekli olan bilgileri almaları gerekiyor. Çocuklara nasıl yaklaşmaları gerektiğini bilmeleri gerektiğini düşünüyorum, böylece velilerde bir farkındalık oluşarak çocuklara nasıl doğru yaklaşabileceklerini öğreneceklerini düşünüyorum" (Ö7)

"Velinin de buna ilgi göstermesi gerekiyor. Öğretmen ile iletişim kurulmalı çünkü bunları bilgilendirmeniz gerekir. Öğretmen ile iletişim kurması gerekiyor, gittiği özel eğitim ile iletişim kurması gerekiyor" (Ö8)

Görüşlerde öğretmenler, özellikle okulda verilen eğitimin evde de sürdürülmesi için aile katılımının oldukça önemli olduğunu vurgulamaya çalışırken, ailelerin çocuğun gelişimini takip etme, ona sevgi ve sabır gösterme gibi sorumlulukları olduğuna da dikkat çekmişlerdir.

3.2. Öğretmenlere Göre Kaynaştırma Programında Aile Katılım Düzeyi

Öğretmenlerin kaynaştırma programında aile katılım düzeylerine ilişkin görüşlerine yönelik yapılan analiz sonucunda ortaya çıkan tema ve alt temalar Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. Öğretmenlerin kaynaştırma programında aile katılım düzeylerine ilişkin görüşleri

Şekil 2 incelendiğinde, aile katılım düzeyleri temasına ilişkin bulgular; yeterli katılım ve yetersiz katılım alt temaları altında toplandığını göstermiştir. Öğretmenlerin tamamına yakını (f=7, %87,5) aile katılımlarının yetersiz olduğu yönünde görüş belirtirken, yalnızca bir öğretmen (f=1, %12,5) ailelerin, çocuklarının eğitim-öğretim sürecine katılımlarının yeterli olduğu yönünde görüş belirtmiştir. Aile katılımının yetersiz olduğu görüşüne ilişkin doğrudan alıntılara örnekler;

"Eğitim öğretime katılımları çok zayıf noktada, daha fazla katılmaları gerekiyor. İşin içine girmemeye çalışıyorlar. Rehberlik araştırma merkezlerine yönlendirdiğimizde veya ekstra destek alması gerektiğinde buna sıcak bakmıyorlar" (Ö1)

"Katılmaları minimum seviyede, katılmıyorlar bile. Biz okulda ne yaparsak öyle kalıyor" (Ö3)

"Çok fazla katılmıyorlar. Sadece zaruri ihtiyaçlarını gidermede gelip katılırdı" (Ö6)

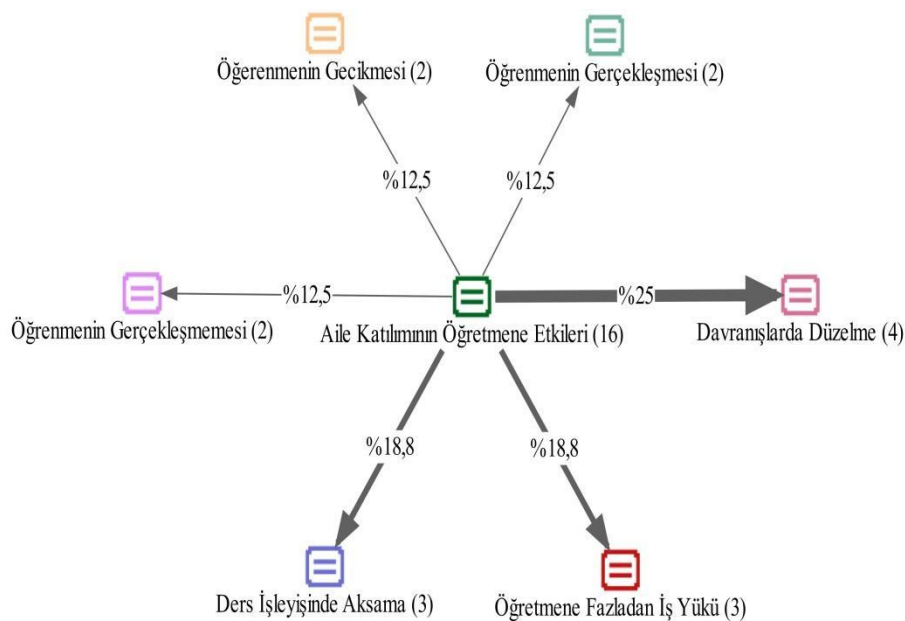
"Yani burada çok bilinçli olmadığı için velilerimiz çok bir katkı sunamıyorlardı bize. Yalnızca öz bakım becerilerinde katkı sunabiliyorlardı, arada verdiğimiz basit etkinlikleri yaptırabiliyorlar" (Ö7)

"Hemen hemen hiç katılmıyorlar. Yani benim okuttuğum sınıflarda öğrencilerimle iletişimim aslında çok iyiydi ama veliler çok fazla ilgi göstermiyor" (Ö8)

Görüşlerden ailelerin daha çok çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamada katılım gösterdikleri eğitim-öğretim etkinliklerine çok fazla katılım göstermedikleri anlaşılmaktadır.

3.3.Öğretmenlere Göre Kaynaştırma Programında Aile Katılımının Öğretmene Etkisi

Öğretmenlerin kaynaştırma programında aile katılımının öğretmene etkisine ilişkin görüşlerine yönelik yapılan analiz sonucunda ortaya çıkan tema ve alt temalar Şekil 3’de verilmiştir.

Şekil 3. Öğretmenlerin kaynaştırma programında aile katılımının öğretmene etkisine ilişkin görüşleri

Şekil 3'ten aile katılımının öğretmene etkisi temasına ilişkin alt temaların aile katılımının yeterli ve yetersiz olduğu durumlara göre farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Aile katılımındaki yetersizliğin öğretmene etkisinin öğrenmenin gecikmesi, öğrenmenin gerçekleşmemesi, öğretmene fazladan iş yükü ve ders işleyişinde aksama şeklinde; yeterli olması durumunda ise öğrenmenin gerçekleşmesi ve davranışlarda düzeltme şeklinde altı alt temada toplandığı görülmektedir.

Bulgulardan da anlaşılacağı gibi aile katılımının yetersiz olduğu durumlarda öğretmenlerin bir kısmı; öğrenmenin gecikmesi ve öğrenmenin gerçekleşmemesi (f=2, %12,5), diğer bir kısmı da öğretmene fazladan iş yükü ve ders işleyişinde aksama (f=3, %18,8) şeklinde olumsuz olarak etkilendiklerine ilişkin görüş ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin yetersiz aile katılımının kendilerine olan olumsuz etkisine yönelik görüşlerine ilişkin doğrudan alıntılara örnekler;

"Katılmadıkları zaman yavaş ilerleme kaydediyoruz. Yani hedefe yani uzak hedeflerimize çok geç ulaşıyoruz"(Ö3)

"Mutlaka evde de benim verdiğim dersin tekrarı gerekiyor çünkü böyle çocuklar bir seferde alan çocuklar değil, tekrar tekrar yapılmadığı sürece yerleşmiyor. O nedenle sıkıntı böyle oluyor öğrenme süresi çok uzun sürüyor"(Ö4)

"Nasıl olsa okulda öğretmen ilgileniyor diye sadece okula bırakıyor. Ama tek ayaklı değil ki, üç dört ayağı birden var. Okullar, öğretmen, veli var, çevresi var, bunların hepsi bir bütün. Ama sadece tek bir bacağın üstünde dik durmaya çalışıyor o da olmuyor"(Ö1)

"Yapmadıkları için işin büyüğü bize düşüyor. Anlatıyorum bir daha anlatıyorum, öğrenene kadar öğrenci. Ekstra yük oluyor bizim için"(Ö3)

"Sınıfın düzenini bozuyor, dersi işlemeni engelliyor"(Ö2)

"Çocuğun o davranışları ile uğraştığımız sırada sınıfta bulunan öteki çocukların bunu beklemesi gerekiyor. Böyle bir olumsuzluk olduğunu düşünüyorum"(Ö5)

Ailelerin katılımının yeterli olduğu durumlarda ise öğretmenler; öğrenmenin gerçekleşmesi(f=2, %12,5) ve davranışlarda düzeltme (f=4, %25) olması şeklinde olumlu olarak etkilendiklerini söylemişlerdir. Öğrenmenin gerçekleşmesi ve davranışlarda düzeltme görüşlerine ilişkin doğrudan alıntılara örnekler;

"Katıldıklarında, çocuk vereceğimiz davranışları daha çabuk alıyor bir sonraki davranışa hedefe geçiyoruz"(Ö3)

"Denileni yaptıkları zaman o çocukla bir ilerleme kaydediyoruz"(Ö4)

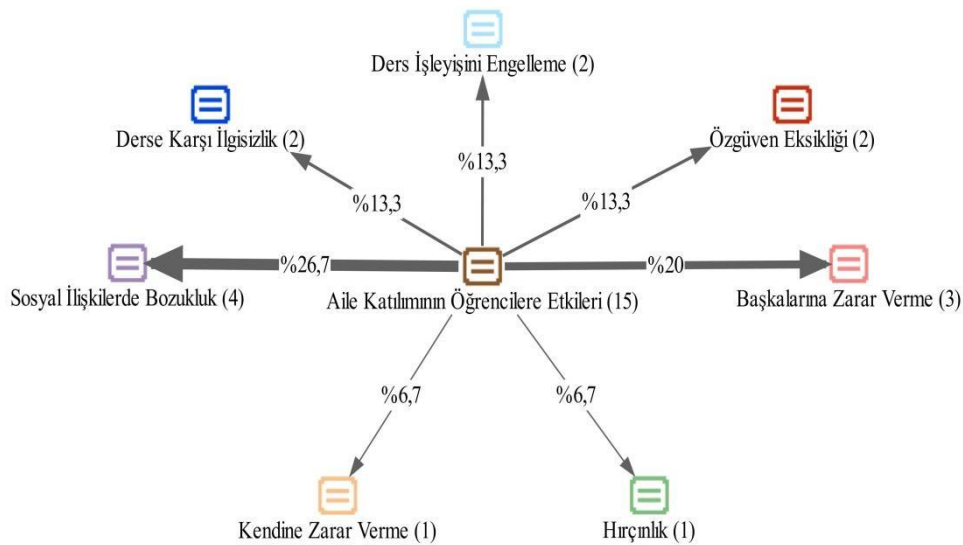
"Eğer sürece daha fazla katılırsa tek başıma kalmamış oluyorum, daha iyi sonuçlar alabiliriz çocuktan, evde de desteklenirse" (Ö1)

"Ailesi sürece katılan velinin çocuğu daha durulmuş oluyor, daha sakin oluyor"(Ö4)

"Yani bizim verdiğimiz etkinlikleri yaparlarsa, çocuklarıyla ilgilenirlerse, bizim onları bilgilendirdiğimiz şekilde ve rehberlik yaptığımız şekilde evde de aynı biçimde davranırlarsa çocuklarda daha olumlu gelişmeler görülüyor"(Ö7)

3.4. Öğretmenlere Göre Kaynaştırma Programında Aile Katılımının Öğrenciye Etkisi

Öğretmenlerin kaynaştırma programında aile katılımının öğrenciye etkisine ilişkin görüşlerine yönelik yapılan analiz sonucunda ortaya çıkan tema ve alt temalar Şekil 4’de verilmiştir.

Şekil 4. Öğretmenlerin kaynaştırma programında aile katılımının öğrenciye etkisine ilişkin görüşleri

Şekil 4’ e bakıldığında, aile katılımının öğrenciye etkisi temasının; sosyal ilişkilerde bozukluk, başkalarına zarar verme, özgüven eksikliği, ders işleyişini engelleme, derse karşı ilgisizlik, kendine zarar verme ve hırçınlık alt temaları altında toplandığı görülmektedir.

Öğretmenler aile katılımının yetersiz olduğunu düşündükleri için doğal olarak bu durumun öğrenciler üzerindeki olumsuz etkilerine odaklanmışlardır. Buna paralel olarak aile katılımındaki yetersizliğin çocuklarda çeşitli davranış bozukluklarına yol açtığını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda bazı öğretmenler, aile katılımındaki yetersizliğin öğrencileri daha çok sosyal ilişkilerde bozukluk (f=4, %26,7) ve başkalarına zarar verme (f=3, %20) şeklinde etkilediğini belirtmişlerdir. Sosyal ilişkilerde bozukluk ve başkalarına zarar verme görüşlerine ilişkin doğrudan alıntılara örnekler;

“Uyum problemi oluyor, çocuklar kendi aralarına almıyorlar kabullenmiyorlar” (Ö2)

“Diğer öğrencilerin onu farklı görüp alay etmesi çocuğu okuldan soğutuyor” (Ö8)

“Bahçede şiddet gösteriyor maalesef birbirlerine şiddet uyguluyorlar” (Ö1)

Bir kısım öğretmen ise (f=2, % 13,3) aile katılımındaki yetersizliğin olumsuz etkilerinin çocuklarda; özgüven eksikliği, ders işleyişini engelleme ve derse karşı ilgisizlik olarak ortaya çıktığını söylemiştir. Ayrıca bir öğretmen (f=1, % 6,7) öğrencilerin kendilerine zarar verdiklerini ve hırçınlaştıklarını belirtmiştir. Özgüven eksikliği, ders işleyişini engelleme ve derse karşı ilgisizlik görüşlerine ilişkin doğrudan alıntılara örnekler;

“Çocuk kendini değerli hissetmiyor, belki de onu veriyor aile farkında olmadan, bilmeyerek, istemeyerek. Değerli olduğunu gösterebilmek için gerek bahçede tenffüslerde, gerek derste hep dikkat çekmeye çalışıyor, hep ismi söylensin istiyor” (Ö1)

“Birisi biraz bir şeylere katıldığı zaman ben niye yapamıyorum duygusu oluşabiliyor” (Ö4)

“Bazen çocuk farklı bir yapıda olduğu için özel olduğu için farklı davranışlara giriyor sınıfta, eğitimi aksatıcı farklı durumlara giriyor” (Ö5)

“Laf dinlemiyor, sınıf kurallarına uymuyor” (Ö8)

“İlgisizlik, ondan sonra gevezelik, derse katılımı olmuyor” (Ö3)

“Derste öğrenme güçlüğü öğrenciler mesela dersten kopuyor, hiç motive olamıyor” (Ö7)

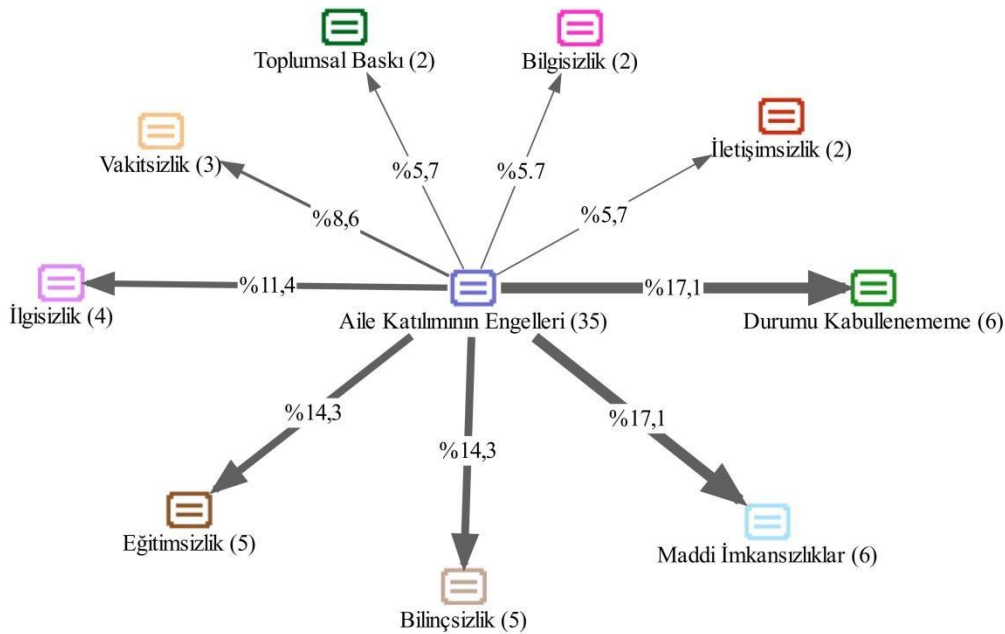
Öğrencilerde kendine zarar verme ve hırçınlık görüşlerine ilişkin doğrudan alıntılara örnekler;

“Davranış bozukluğu olabiliyor, mesela kendini yere atabiliyor” (Ö4)

“Çocuklar hırçınlaşabiliyor, yani aile evde yardımcı olmadığı zaman evde yapamıyorsa burada da yapmak istemiyorum diyebiliyor. Yapmayacağım diye inatlaşabiliyor” (Ö4)

3.5. Öğretmenlere Göre Kaynaştırma Programında Aile Katılımının Engelleri

Öğretmenlerin kaynaştırma programında aile katılımının engellerine ilişkin görüşlerine yönelik yapılan analiz sonucunda ortaya çıkan tema ve alt temalar Şekil 5’de verilmiştir.

Şekil 5. Öğretmenlerin kaynaştırma programında aile katılımının engellerine ilişkin görüşleri

Şekil 5 incelendiğinde, aile katılımını engelleyen faktörler temasının; durumu kabullenememe, maddi imkânsızlıklar, bilinçsizlik, eğitimsizlik, ilgisizlik, vakitsizlik, bilgisizlik, toplumsal baskı ve iletişimsizlik alt temaları altında toplandığı belirlenmiştir.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (f=6, %17,1) aile katılımını engelleyen en önemli nedenin durumu kabullenememe ve maddi imkânsızlıklar olduğunu söylemişlerdir. Bunu bilinçsizlik ve eğitimsizlik (f=5, %14,3) gerekçeleri izlemiştir. Öğretmenlerin durumu kabullenememe, maddi imkânsızlıklar, bilinçsizlik ve eğitimsizlik gerekçelerine yönelik görüşlerine ilişkin doğrudan alıntılara örnekler;

"Sadece veli bilgilendiriliyor bu konuda. Biliyor, ama inanmak istemiyor"(Ö1)

"Çocukların o durumunu kabullenmiyorlar 'hayır benim çocuğum öyle değil' diyorlar"(Ö4)

"Bir de velilerimizin bir kısmı çocukları engelli olmasına rağmen çalışıyorlar dışarıda çalışan annelerde var eve katkı sunabilmek için"(Ö7)

"Bizim öğretmenlik yaptığımız sosyal çevrede ailelerin sorunları var, aslında ekonomik sorunları var. Evde bir sürü problemler. Sadece çocuklarla uğraşmak gibi bir lüksleri yok aslında o yüzden de katılmıyorlar diye düşünüyorum. Çocuklarının daha farklı ihtiyaçlarını da karşılamakta zorluk çekiyorlar diye düşünüyorum. Öncelikleri eğitim olamıyor çok başka sorunlarla da uğraştıkları için evde"(Ö8)

"Çok da bilinçli değiller o konuda. Öğretmenin birçok şeyi halledebileceğini düşünüyorlar bence"(Ö5)

"Yani konuyla ilgili çok bilinçli olmadığı için velilerimiz çok bir katkı sunamıyor bize"(Ö7)

"Buradaki ailelerin okumuşluk düzeyleri çok yüksek değil, ancak şunu yapın bunu yapın dediğim zaman eğer okuma yazmaları varsa harfleri öğretirken katılabiliyorlar. Onun haricinde diğer derslere geçildiği zaman yani üst sınıflara geçildiği zaman biraz geride kalabiliyorlar"(Ö4)

Diğer yandan öğretmenlerin yarısı aynı zamanda ilgisizliği (f=4, %11,4) ve vakitsizliği de (f=3, %8,6) aile katılımını engelleyen etkili faktörler olarak sıralamışlardır. Öğretmenlerin ilgisizlik ve vakitsizlik görüşlerine yönelik doğrudan alıntılara örnekler;

"Daha doğrusu biliyorlar ama yeteri kadar ilgilenmiyorlar olay bu"(Ö5)

"Çok fazla ilgi göstermiyorlar çocuklara, benim yanıma da çok gelmiyorlar. Toplantılara katılmıyorlar, verdiğiniz görevleri yerine getirmiyorlar, sorumluluklarını ödevlerini yapmıyorlar"(Ö8)

"Çocuklarına gerekli zamanı ayıramıyorlar"(Ö7)

"Bizim çevrede annenin de o çocuğa ayıracak vakti olmuyor maalesef, çünkü çok fazla çocukları var. Zaman problemi var. Anne ne bileyim belki de çalışıyordur. Belki de diğer çocukları ona ihtiyaç duyuyor ama daha çok bizim çocuklarımıza ilgi göstermesi gerekiyor" (Ö8)

Bir kısım öğretmen de (f=2, %5,7) toplumsal baskı, bilgisizlik ve iletişimsizliğin aile katılımının önemli engelleyicileri olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin toplumsal baskı, bilgisizlik ve iletişimsizlik görüşlerine yönelik doğrudan alıntılara örnekler;

"Engelleyen faktörlerin önemlisi, bence en büyüğü, çevrenin söylemleri. Senin çocuğun o okula mı gidiyor, senin çocuğun böyle mi, senin çocuğun şöyle mi?" Bu etiketlenmeyi kabul etmedikleri için, çevrede de dedikodu olmasın diye, çocuğum hakkında o kötü şeyler söylenmesin diye fazla yaymamaya duymamaya çalışıyorlar. O yüzden zaten okula daha az geliyorlar"(Ö1)

"Sadece doktordan aldıkları veya rehberlikten aldıkları raporun üzerinde yazan yazı, sadece onu biliyorlar içeriğini bilmiyorlar fazla"(Ö3)

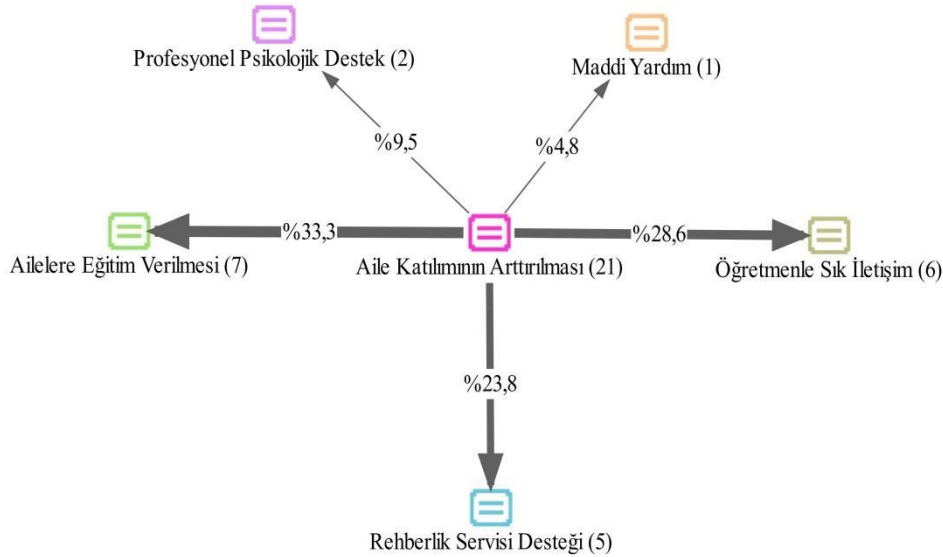
"Çocuklarının engelleri hakkında pek bilgi sahibi değiller yani" (Ö7)

"Okulların şartları, veli ile anında bir görüşme yapamıyorsun"(Ö2)

"Öğretmen-Veli-RAM arasındaki iletişimsizlik olabilir"(Ö8)

3.6. Öğretmenlere Göre Kaynaştırma Programında Aile Katılımının Arttırılması

Öğretmenlerin kaynaştırma programında aile katılımının arttırılmasına ilişkin görüşlerine yönelik yapılan analiz sonucunda ortaya çıkan tema ve alt temalar Şekil 6'da verilmiştir.

Şekil 6. Öğretmenlerin kaynaştırma programında aile katılımının arttırılmasına ilişkin görüşleri

Şekil 6 incelendiğinde kaynaştırma programında aile katılımını arttırmak için yapılması gerekenler temasının; ailelere eğitim verilmesi, öğretmenle sık iletişim, rehberlik servisi desteği, profesyonel psikolojik destek ve maddi yardım alt temaları altında toplandığı belirlenmiştir.

Öğretmenlerin tamamına yakını (f=7, %33,3) kaynaştırma programında aile katılımını arttırmak için öncelikli olarak ailelere eğitim verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bu görüşü, öğretmenle sık iletişim (f=6, %28,6) ve rehberlik servisi desteği (f=5, %23,8) önerileri izlemiştir. Öğretmenlerin ailelere eğitim verilmesi, öğretmenle sık iletişim ve rehberlik servisi desteği görüşlerine yönelik doğrudan alıntılara örnekler;

"Önce veliyi bilgilendireceğiz, veliyi aydınlatacağız. Ondan sonra veli çocuklarına yardımcı olabilir. Önce velilerle işimiz"(Ö1)

"Konferans verilerek bilinçlendirilmeleri lazım velilerin. O şekilde eğitim sürecinin içerisine girerler"(Ö3)

"Tabii dediğim gibi daha çok bilinçlendirme toplantıları yapmamız gerekiyor, seminerle düzenlememiz gerekiyor. Yani anneyi babayı bilinçlendirmemiz gerekiyor. Normal olarak görmemeleri gerekiyor çocuğu, bu çocuğa farklı bir eğitim vermemiz gerekiyor ve benim bunu desteklemem gerekiyor"(Ö8)

"Öğretmen ile sık sık diyaloga geçebilirler, okula gelip birebir görüşebilirler bunun çok faydalı olacağını düşünüyorum"(Ö4)

"Öğretmenle birlikte çalışıldığında öğretmenin rehberliği doğrultusunda evde verilen etkinlikleri yaptırıldıklarında çocukların gelişimlerini ve nasıl geliştiklerini görecektir"(Ö7)

"Haftalık toplantılarımızı mutlaka yapmamız gerekiyor veliyle"(Ö8)

"Rehberlik hizmetlerinin işin içine daha çok girmesi lazım" (Ö2)

"Aileleri rehberlik araştırma merkezlerine yönlendirebiliriz, okuldaki rehber öğretmenler rehberlik yapabilirler"(Ö4)

"Mesela rehberlik hocamızın onları sürekli haftalık olarak okula çağırması lazım"(Ö7)

Bazı öğretmenler bunlara ek olarak aile katılımını arttırmak için yapılması gerekenler arasında profesyonel psikolojik destek (f=2, % 9,5) ve maddi yardıma da (f=1, % 4,8) değinmişlerdir. Öğretmenlerin profesyonel psikolojik destek ve maddi yardım görüşlerine yönelik doğrudan alıntılara örnekler;

"Bir psikolog ile görüşebilirler bu durumu kabullenmeleri adına. Bu tip yardım alabilirler. Yani çocuktan çok aileler de böyle yardım alabilir O zaman bu sorunun içinden çok daha kolay çıkabilirler"(Ö4)

Ö7 – "Aslında psikolojik danışmanlık almaları gerekiyor önce velileri kabullendirip, psikolojilerini düzeltip daha sonra neler yapabileceklerini ve ya neler yapamayacakları konusunda bilinçlendirmek gerekiyor"(Ö7)

Ö6 – “Bir defa ailenin para kazanmak için ya da diğer kendi ihtiyaçlarını gidermesi için onun ihtiyaçları giderilsin ki bu çocuğa biraz daha eğilebilsinler, sorunları asgariye düşürülmeli ailenin. Maddi manevi neyse”(Ö6)

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Öğretmenlerin, ilkokullarda uygulanan kaynaştırma programındaki aile katılımını nasıl değerlendirdiklerini belirlemek için yapılan bu çalışmanın sonuçları, öğretmenlerin kaynaştırma programında aile katılımını önemsediklerini ancak aile katılım düzeylerini yeterli bulmadıklarını göstermiştir. Bununla birlikte öğretmenler, aile katılım düzeyinin yetersiz olması nedeniyle gerek kendilerinin gerekse öğrencilerin bu durumdan daha çok olumsuz olarak etkilendiklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda öğretmenler, aile katılımını en çok çocuğun durumunu kabullenememe ile maddi imkânsızlıkların engellediğini ve katılımın artırılması için de öncelikli olarak ailelere eğitim verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Öncelikle öğretmenlerin kaynaştırma programında aile katılımını önemli görmeleri ve aileye düşen sorumlulukların farkında olmaları sevindiricidir. Çünkü bu durum öğretmenlerin aile katılımı konusunda yeterli bir bilgiye sahip olduklarını göstermektedir. Aile katılımı konusunda bilgili olan öğretmenler ailelerin katılım düzeylerine odaklanarak programdan nasıl faydalanabileceklerini belirleyebilirler. İlkokulda aile katılımının önemi çocukların, okul ortamında öğrendiklerini ev ortamında da sürdürme gereksiniminden kaynaklanmaktadır. Ebeveynler ancak aile katılımı etkinliklerine devam ettikleri takdirde, çocuklarına okulda öğrendiklerini evde de tekrarlayarak pekiştirme olanağı sunar. Aile desteği sonucunda çocuklar, daha çabuk gelişir ve öğrendikleri de kalıcı olur (Akkök, 2003; Duran, 2005; Oktay ve Unutkan, 2003). Normal gelişim gösteren çocuklara sağlanan aile desteği aynı şekilde özel gereksinim gösteren çocuklar için de gerekli ve önemlidir.

Araştırmada öğretmenler, kaynaştırma programında ailelerin çocuklarının eğitim-öğretim sürecine yeterince katılmadıklarını ve ortaya çıkan olumsuz sonuçları ifade etmişlerdir. Öğretmenler, kaynaştırma programında aile katılımının yetersiz olmasının nedeni olarak ailelerin bilinçli olmamasını ve eğitimin sadece okulla sınırlı olduğunu düşünmeleri şeklinde açıklamışlardır. Yapılan aile katılımı çalışmalarının büyük bir kısmında benzer sonuçların elde edildiği dikkat çekmektedir. Örneğin, Yazçayır - Hasanoglu ve Gürgür'ün (2018) özel gereksinimli öğrenci ailelerinin çocuklarının eğitim sürecine ne kadar dâhil olduklarını inceledikleri çalışmada ebeveynlerin, çocuklarının yetersizlik düzeyi konusunda tam bir bilgi sahibi olmadığı, akademik destek sağlamak için gerekli olan bilgi ve becerilerinin yetersiz olduğu, bilgi edinmeye yönelik gerekli araştırmaları yapmadığı ve öğrencilerin gereksinimlerini iyileştirici önlemler almak için yeterli zamanı ayırmadıkları anlaşılmıştır. Sucuoğlu (1996) kaynaştırma programında anne - baba katılımını incelediği araştırmasında aile katılımının yetersiz olduğunu bulmuştur. Aynı şekilde Durmuş (2016) ortaöğretimde aile katılımını incelediği çalışmasında öğretmenlerin, ailelerin eğitime katılım seviyelerinin düşük ve yeterli olmadığı yönünde görüş bildirdiklerini belirtmiştir. Ailelerin eğitime katılımını araştıran Erdoğan ve Demirkasimoğlu'nun (2010) çalışmasında da öğretmen ve yöneticiler; ailelerin eğitime katılımda isteksiz ve pasif olduğunu, aile katılımının çoğunlukla okula gelip bilgi alışverişinde bulunmak, öğretmenlerden tavsiye almak, toplantılara katılmak gibi etkinliklerle sınırlı bir şekilde algılandığını vurgulamışlardır.

Öğretmenler, ailelerin kaynaştırma programına katılımlarının kendilerini nasıl etkilediği konusundaki görüşlerini katılım düzeylerine göre olumlu ve olumsuz olarak iki şekilde açıklamışlardır. Aile katılımının yetersiz olması durumunda eğitim ve öğretimin geciktiği ya da derslerin aksadığına vurgu yapan öğretmenler, yeterli olması durumunda ise istenmeyen öğrenci davranışlarının düzeldiği ve öğrenmenin gerçekleştiğine dikkat çekmişlerdir. Öğretmenlerin ifadelerinden de anlaşılacağı gibi aile katılımı, eğitimden beklenenlerin gerçekleşmesini sağlarken, ailenin eğitim sürecine katılmaması hem öğretmen hem de öğrenci açısından olumsuzluklara yol açmaktadır. Literatürde sürekli, aile katılımının çocukların öğrenme yaşantılarını ve akademik başarılarını geliştirdiği ifade edilmektedir (Keith ve diğerleri,1998; Lawson, 2003). Konuyla ilgili birçok çalışması bulunan Epstein'in da (1995) belirttiği gibi okul programlarının geliştirilmesi, çocuğun eğitimdeki becerilerinin artırılması, aileler arasındaki etkili iletişimin oluşturulması ve öğretmenlere yardımcı olunması için eğitim sürecinde aile katılımı ve okul - aile işbirliğinin sağlanmasına öncelik verilmesi önem kazanmaktadır.

Araştırmada ortaya çıkan önemli bir sonuç aile katılımının öğrenciler üzerindeki etkisidir. Öğretmenler, kaynaştırma programında aile katılımının yetersiz olduğunu ifade etmelerine paralel olarak öğrenciler üzerindeki etkisinin de olumsuz olduğunu belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri, bu durumun öğrencilerde sosyal ilişkilerde bozukluk, başkalarına zarar verme, özgüven eksikliği, ders işleyişini engelleme, derse karşı ilgisizlik, kendine zarar verme ve hırçınlık gibi davranış bozukluklarına yol açtığını ifade etmişlerdir. Durmuş'un (2016) araştırmasında da öğretmenlerin çoğunluğu ailelerin eğitime katılmamaları sonucunda öğrencilerde, davranış bozuklukları, uyum problemleri, kötü alışkanlıklar, okul başarısında azalma, derslere ve okula karşı isteksizlik ve motivasyon eksikliği sorunlarının ortaya çıkacağını, bir kısım öğretmen ise öğrencilerde sevilmediğini hissetme, yalnızlık ve güvensizlik oluşacağını belirtmişlerdir. Aile katılımının yetersiz olması durumunda öğrencide ortaya çıkan davranış bozuklukları sonuç olarak hem öğrenci açısından hem de çevresi açısından oldukça zarar vericidir. Bu durumda ana-babaların eğitim-öğretime katılmalarının öğrencilerin davranış ve sosyal uyumlarının gelişmesi, disiplin problemlerinin en aza indirgenmesi, okula devamlarının ve akademik başarılarının artması yönünde büyük katkıların olduğu söylenebilir (Epstein ve Sheldon, 2002).

Yapılan çalışmanın ortaya çıkardığı en çarpıcı sonuçlardan biri ailelerin çocuklarının durumunu kabullenmemelerinin aile katılımını engelleyen en etkili neden olarak bildirilmiş olmasıdır. Sonuçlar ailelerin, çocuklarıyla ilgili gerçeği yok saydıklarını ya da çocuklarını reddedici bir tavır içine girdiklerini ve dolayısıyla öğretmen ile çocuğu yalnız bırakarak eğitimi sınırladıklarını ortaya koymaktadır. Özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmak aileleri etkilemekte ve ebeveynlerin hayatında bazı değişikliklere

neden olmaktadır. Öncelikle özel gereksinimli çocuklardaki yetersizlikler, anne babalara ek sorumluluklar yüklemektedir. Toplumsal uyum, çocuktaki gelişim yetersizliği anne babada sürekli stres yaratmaktadır. Çocuğun yetersizlik derecesi, cinsiyet, yaş, davranış problemleri gibi özellikleri ebeveynlerin kaygı düzeyini etkilemektedir. Yetersizliği bulunan çocuğun özellikleri kadar, ailenin ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklerinin de aile katılımı çalışmalarında etkili olduğu söylenebilir (Aral ve Gürsoy, 2007; Batu ve Kırcaali-İftar, 2005). Yapılan bu çalışmada da öğretmenlerin önemli olarak vurguladıkları bir diğer engelleyici neden de maddi imkânsızlıklar olmuştur. Ailelerin eğitime katılımını etkileyen faktörlerle ilgi yaptığı araştırmasında Tansel (2002) ilk, orta ve yükseköğretime katılımda aile gelirinin önemli bir etken olduğunu bildirmiştir. Aynı şekilde Aydoğan (2007) aile katılımını engelleyen faktörleri belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, zaman darlığı, faaliyetlerin kapsamı hakkındaki bilgi yetersizliği, ekonomik sorunlar ve ders-konu alanlarındaki bilgi yetersizliği gibi faktörlerin etkili olduğunu belirtmiştir. Bunlara ek olarak Topcu (2013) aile katılımı ve toplumsal iş birliğine yönelik yapılan çalışmalarda, aile katılımı için okulda bir çaba gösterilmediği durumlarda daha çok sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi yüksek ailelerin eğitime kendiliğinden katıldıklarını ifade etmiştir. Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin katılım düzeylerinin ise ancak aile katılımını artırmaya yönelik etkinlikler uygulamaya konulduğunda arttığını bildirmiştir. Aile katılımındaki sorunları inceleyen ve alternatif bir model geliştirmeye çalışan Başaran ve Koç (2000), çoğunlukla velilerin etkinliklerin yapılma zamanı, ekonomik endişeler, duyurular ve toplantı konularından kaynaklanan engeller nedeniyle okuldaki eğitime yeterince katılmadıklarını rapor etmişlerdir. Durmuş'un (2016) çalışmasında da öğretmenlerin çoğunluğu ailenin eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olmasını, ailelerin yoğun iş temposunda çalışmaları nedeniyle yorgun olmalarını, okulla iletişimsizliği ve ilgisizliği engelleyici faktörler olarak sıralamışlardır. Aynı şekilde Topçu (2013) yönetici görüşlerine göre, veli katılımındaki en önemli engelin, bilinçsizlik, okulun fiziki koşulları ve ilgililer arasındaki iletişim eksikliği olduğunu bildirmiştir. Farklı nedenlerle düşük eğitim düzeyine sahip ana-babalar çocuklarının eğitim sürecine daha az katılabilmektedirler. Eğitim düzeyi düşük ana-babalar, değişen okul programları ve yöntemlerini takip edemedikleri için çocuklarını yanlış yönlendirmem ve öğretmenlerin işlerini zorlaştırmamak nedeniyle katılım göstermekten çekinebilmektedirler (Kay, Fitzgerald, Paradee ve Mellencamp 1994). Yurt dışındaki çalışmalarda ailelerin; katılımı gereksiz görmeleri, nasıl katılacaklarını bilememeleri, eğitimde pasif kalmayı tercih etme, sorumluluk almayı istememe, olumsuz eğitimci tavırları, aile katılımının önemine inanmama, kültürel farklılıklar, eğitime ilişkin bilgi eksikliği, kendilerini yetersiz görme ve iletişimsizlik gibi nedenlerin aile katılımındaki başlıca engelleyiciler olduğu belirtilmiştir (Carrasquillo ve London, 1993; Cristenson, 2003; Crites, 2008; ,McGhee, 2007; Shannon, 1996) Daha önce yapılan araştırmalar ve bu çalışmanın sonuçları aile katılımında çocuğun durumunu kabullenememe, ekonomik koşullar, iletişimsizlik ve bilgisizliğin oldukça etkili birer engelleyici olduklarını ortaya koymuştur. Eğitim-öğretim sürecine katılımı arttırmak için ailelerin gerek çocuklarıyla, gerek konuyla ilgili daha fazla bilgilendirilmeye ve etkinliklere katılım için daha çok karşılıklı iletişime ihtiyacının olduğu görülmektedir.

Öğretmenler kaynaştırma programında aile katılımını artırmak için yapılması gerekenleri; ailelere eğitim verilmesi, öğretmenle sık iletişim, rehberlik servisi desteği, profesyonel psikolojik destek ve maddi yardım olarak bildirmişlerdir. Önceki çalışmalarda da öğretmenler aile katılımını arttırmak için; ailelere yönelik konferans ve seminerler verme, görüşmeler yapma, çocuk- aile ve öğretmenlere gezi, gözlem, gece gibi etkinlikler düzenleme, meslekî rehberlik içinde ana-babalardan yararlanma, velilerin okul bültenine yazı yazmalarını sağlama, belirli aralıklarla sınıflarda gösteriler düzenleme ve velileri öğrenci performansı hakkında bilgilendirme gibi etkinliklerin düzenlenmesini önermişlerdir (Arslan ve Nural, 2004; Durmuş, 2016; Topçu, 2013). Barge ve Loges'un (2003) aile katılımına ilişkin öğretmen, öğrenci ve veli algılarını inceledikleri çalışmada aile katılımı ve iletişimini sağlamak için öğretmenler olumlu ilişkilerin kurulması ve öğrencinin akademik gelişiminin izlenmesi önerisinin her üç grup tarafından da ortak olarak ifade edildiği bildirilmiştir. Pek çok ülkede okullar, akademik başarıyı arttırmak için aileleri öğrencilerin eğitimlerine dâhil etmeye yönelik çalışmalar yürütmektedir. Çalışmalar, okul davetleri, aile-öğretmen görüşmeleri ve gönüllü etkinlikler şeklinde planlanarak aile katılımına olanak sağlayacak bir biçimde gerçekleştirilmektedir. Yapılan bu araştırma ve incelenen diğer tüm çalışmalarda öğretmenlerin ailelerle hem okulda hem de evde işbirliği içinde olmasının önemi vurgulanmıştır. Sonuçlar göstermektedir ki aile katılımı öğrencilerin sosyal, duygusal ve akademik gelişimi için son derece önemlidir ve aileler bu konuda bilinçlendirilmelidir. Ailelerin çocuğun durumunu kabullenmesi ve öğretmenlerle sürekli iletişim halinde olması başarılı bir sonuç için oldukça önemlidir. Buna karşın ailelerin bilinçsiz ve eğitimsiz olması nedeniyle eğitimin sadece okulda kaldığı görülmektedir. Okulda verilen eğitimin kalıcı olması için evde de aileler eğitime devam etmelidir. Ailelerin isteksizliği süreci olumsuz etkileyebilmektedir. Büyük bir sorun olan ekonomik yetersizlikler ailelerin önceliklerini etkileyebilmektedir. Ailelerin eğitim öğretim sürecine katılmaması öğrencilerde sosyal ilişki bozukluğuna, başkalarına zarar verme, hırçınlık, özgüven eksikliği, kendine zarar verme gibi olumsuzluklara neden olmaktadır. Ailelerin yalnız bıraktığı çocuklar eğitim ortamını da olumsuz etkilemekte ve bu nedenle sınıftaki diğer çocukların da dikkati dağılarak, disiplinsizlikler oluşabilmektedir.

Sonuçlar dikkate alındığında ilkokullardaki kaynaştırma programında aile katılımını arttırmak için okullardaki psikolojik danışmanlar ya da Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde bulunan uzmanlar tarafından ailelerin çocuğun durumuyla ilgili bilinçlendirilmesi, yasal hakların öğrenilmesi ve durumun kabullenilmesine yönelik psikolojik destek sağlanabilir. Desteğin ailede bulunan herkese verilmesiyle sorumluluğun yalnızca anneye yüklenmesi önlenir. Özel gereksinimli çocukların okul başarısını arttırmak için ailelere, evde neler yapmaları gerektiğine yönelik eğitimler verilebilir. Sonucun etkili olabilmesi için aileler sürekli ziyaret edilmeli ve izleme çalışmaları sürdürülmelidir. Ayrıca ailelerin, okul ve öğretmen ile sürekli iletişim halinde olmasını sağlayacak seminer, konferans ya da sosyal etkinlikler düzenlenebilir. Maddi imkânsızlıkların yarattığı olumsuzlukları en aza indirmek için sosyal yardım kuruluşları, belediye, valilik ve sosyal hizmet gibi kamu kuruluşlarından destek sağlanabilir. Bunlara ek olarak özel gereksinimli öğrencilerin dışlanmaması için normal gelişim gösteren çocuklar da bilinçlendirilerek imkânlar ölçüsünde onların da desteği alınabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma, araştırma ve yayın etiği ilkelerine bağlı kalarak hazırlanmış olup, bu durum her iki yazar tarafından da beyan edilmektedir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Araştırmacılar makaleye eşit düzeyde katkı sağlamışlardır.

Çıkar Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

5. KAYNAKÇA

- Akkök, F. (2003). Farklı özelliğe sahip çocuk aileleri ve ailelerle yapılan çalışmalar. A. Ataman (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş içinde* (ss.121-142), Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Altunay, E., Oral, G. & Yalçınkaya, M.(2014). Eğitim kurumlarında mobbing uygulamalarına ilişkin nitel bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*. 4(1), 62-80.
- Aral, N. & Gürsoy, F. (2007). *Özel eğitim gerektiren çocuklar ve özel eğitime giriş*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Arslan, Ü. & Nural, E. (2004). Okul öncesi eğitiminde okul-aile iş birliğinin önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 162, 99-108.
- Aydoğan, İ. (2007). Okul faaliyetlerine aile katılımı engelleyen faktörler. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (2), 259-273.
- Barge, J. K., & Loges, W. E. (2003). Parent, student, and teacher perceptions of parental involvement. *Journal of Applied Communication Research*, 31(2), 140-163.
- Başaran, S. & Koç, F. (2000). *Ailenin çocuğun okuldaki eğitimine katılım sorunları ve katılımın sağlanması için alternatif bir model*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Batu, S. & Kırcaali-İftar, G. (2005). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Carrasquillo, A. L. & London, C. B. G. (1993). *Parents and schools: A source book*. Garland Publishing Inc.
- Christenson, S. L. (2003). The family-school partnership: An opportunity to promote the learning competence of all students. *School Psychology Quarterly* 18(4), 454-48.
- Christenson, S. L., Hurley, C. M., Sheridan, S. M., & Fenstermacher, K. (1997). Parents' and school psychologists' perspectives on parent involvement activities. *School Psychology Review*, 26(1), 111-130.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2nd. edition). California: Sage Publications, Inc.
- Crites, C. V. (2008). *Parent and community involvement: A case study*. Unpublished Doctoral Dissertation. Wilmington University, Delaware.
- Demircan, A. N. (2012). *Ortaöğretim okullarında aile katılımı: Ölçek uyarlaması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Duran, E. (2005). *Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı anasınıflarında uygulanmakta olan eğitim programının anne-baba katılım boyutu kapsamında yapılan çalışmaların incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Durmuş, E. (2016). *Ortaöğretim kurumlarında öğretmenlerin aile katılımıyla ilgili görüşlerinin incelenmesi: İstanbul-Sultanbeyli örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Epstein, J. L. (1995). School/ family/ community partnerships caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 76(9), 701-712.

- Epstein, J. L. & Sheldon, S. B. (2002). Improving student behavior and school discipline with family and community involvement. *Education and Urban Society*, 35(1),4-26.
- Erdoğan, Ç. & Demirkasımoğlu, N. (2010). Ailelerin eğitim sürecine katılımına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(3), 399-431.
- Gözün-Kahraman, Ö. (2017). Özel gereksinimli çocuklar ve ailelerinin desteklenmesi. A. Arıkan ve B. Dinç (Ed.), *Aile eğitimi* içinde (ss. 223-253). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları.
- Henderson, A. T. & Mapp, K. L. (2002). A new wave of evidence: The impact of school, family, and community connections on student achievement. Austin, TX: Southwest Educational Development Laboratory.
- Hoover-Dempsey, K. V. & Sandler, H. M. (1997). Why do parents become involved in their children's educations? *Review of Educational Research*, 67(1), 3-42.
- Jeynes, W. H. (2005). A meta-analysis of the relation of parental involvement to urban elementary school student academic achievement. *Urban Education*, 40, 237-269.
- Kay, J. P., Fitzgerald, M., Paradee, C., & Mellencamp, A. (1994). Making homework work at home: The parent's perspective. *Journal of Learning Disabilities*, 27, 550-561.
- Keçeli-Kaysılı, B. (2008). Akademik başarının artırılmasında aile katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(1), 69-83.
- Keith, T. Z., Keith, P. B., Kimberly, J. Q., Sperduto, J., Santillo, S., & Killings, S. (1998). Longitudinal effects of parent involvement on high school grades: similarities and differences across gender and ethnic groups. *Journal of School Psychology*, 36, 335-362.
- Kotaman, H. (2008). Türk ana babalarının çocuklarının eğitim öğretimlerine katılım düzeyleri. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 135-149.
- Lawson, M. A. (2003). School-family relations in context: parent and teacher perceptions of parent involvement. *Urban Education*, 38, 77-133.
- Lewis, K.B. & Doorlag, D.H. (1987). *Teaching special students in the mainstream*. Merrill-Palmer Publishing Company.
- Mayring, P. (2002). *Einführung in die qualitative sozialforschung*(5. Auflage). Weinheim: Beltz Verlag.
- McGhee, C. (2007). *A descriptive study of teacher and parental attitudes towards parent involvement at an elementary school in Delaware*. Unpublished doctoral dissertation. Wilmington University, Delaware.
- MEB. (2010). *Okullarımızda neden niçin nasıl kaynaştırma yönetici, öğretmen ve aile kılavuzu*. Ankara.
- MEB. (2011). *Özel eğitim okullarında aile eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi*. Ankara.
- MEB. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2017). *Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları genelgesi*. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/21112929_kaynastirma_genelge.pdf Erişim Tarihi: 22.05.2019
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis*.(2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Oktay, A. & Unutkan, Ö. (2003). *Aile katılımı erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Perez Carreon, G., Drake, C., & Calabrese Barton, A. (2005). The importance of presence: Immigrant parent's school engagement experiences. *American Educational Research Journal*, 42(3), 465-498.
- Piştav-Akmeşe, P. & Kayhan, N. (2014). Okul öncesi ve ilkokula devam eden özel gereksinimli öğrencilerin aile katılım düzeylerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 39-56.
- Pomerantz, E. M., Moorman, E. A., & Litwack, S. D. (2007). The how, whom, and why of parents' involvement in children's academic lives. *Review of Educational Research*, 77(3), 373-410.
- Reynolds, A. J. & Clements, M. A. (2005). *Parent involvement and children's school success*. In E. Patrikakou, & R. P. Weissberg (Eds.), *Family-school partnerships* Teachers College Press.

Shannon, S. M. (1996). Minority parental involvement: A Mexican mother's experience and a teacher's interpretation. *Education and Urban Society*, 29(1), 71-84.

Sucuoğlu, B. (1996). Kaynaştırma programlarında anne baba katılımı. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(2), 25-43.

Sucuoğlu, B. & Kuloğlu, N. (1991). Otistik çocuklara bağımsız yaşam becerilerinin kazandırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7(27),15-26.

Sucuoğlu, B., Küçüker, S. & Kanık, N. (1994). Anne babalara öğretim becerilerinin kazandırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 36-43.

Tansel, A. (2002). Determinants of school attainment of boys and girls in Turkey: Individual, household and community factors. *Economics of Education Review*, 21(5), 455-470.

Topcu, İ. (2013). *Okulu geliştirmede velilerin rolü: Sivas il merkezinde bir durum çalışması*. Yayınlanmamış doktora tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Toros, F. (2011). *Aile katılımının genel eğitim sınıflarındaki özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerileri ile annelerin ilköğretim okulundan memnuniyetleri üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yazçayır-Hasanoğlu, G. & Gürgür, H. (2018). Özel gereksinimli öğrenci aileleri eğitim süreçlerine ne kadar dâhil oluyorlar? 1. Uluslararası eğitim ve sosyal bilimlerde yeni ufuklar kongresi bildiriler kitabı (ss.608-618), 9-11 Nisan 2018, İstanbul-TÜRKİYE.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7.Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, H. (2018). *Kaynaştırma raporlu çocuğa sahip ailelerin çocuklarının eğitimlerine katılımlarının ve öğretmenle görüşme sıklıklarının eğitimden memnuniyete etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

6. EXTENDED ABSTRACT

One of the main features that distinguish people from each other is individual differences. Some special arrangements are needed to ensure that children with these differences benefit from general educational opportunities within their capacity. These arrangements, which we call 'special education', have three basic elements. These are special education programs, specially trained teachers and special education environments.

Inclusive education plays an important role in the acquisition of psychosocial and academic life skills of individuals with special education needs. During this training, students with special educational needs can develop appropriate attitudes and behaviors through learning, modeling and interacting by observing their normally developing peers via games, practices and activities. Thus, great progress can be made in adapting to society.

Inclusive education provides these contributions to individuals with special educational needs. Additionally, it also enables individuals with normal development to know about people with SEN's lives and develop positive attitudes and behaviors towards them. Inclusive education not only raises the awareness of the educator, but also improves the quality of education. Therefore, while socialization awareness develops in individuals, it makes an important contribution to social integration.

Families, students and school are the three pillars of education and training. Therefore, families should participate in the education and training of their children. Inclusive education can become more successful with the interaction of these three elements. Inclusion programs are a team work. Special educators, classroom teachers and families are active members of the team.

The research was conducted in the 2018-2019 academic year with 8 classroom teachers working in the central primary schools of Adana province. Participants were selected by convenience sampling method. The information about the teachers has been shown in codes within the framework of ethical rules. The data of the study were collected by using interview technique which is one of the qualitative data collection techniques. Considering the aim of the study, an interview form consisting of six (6) questions was prepared. Interviews with teachers were recorded using a voice recorder.

Subsequently, transcripts of audio recording files were created and each transcript file was coded (T1... T8). Data obtained from the interview was carried out with the MaxQda 12 program using deductive content analysis method. The analysis process was conducted in the mainstreaming practice by centering the context of family participation. From this point, codes were generated, and themes were determined by using compatible codes. Detailed descriptions and direct excerpts have been shown and peer-review approach has been stipulated in order to ensure the validity of the analysis results.

The results of this study conducted to determine how teachers evaluate family participation in inclusive programs implemented in primary schools showed that even though teachers' pay attention to family participation, they did not find the levels of family participation adequate. Teachers expressed their views on how parents' participation in inclusive programs affected them in two ways as positive and negative by level of participation. The teachers emphasized that if the family participation is insufficient, then education in the classroom setting might be interrupted. On the contrary, if the family participation is good enough, disruptive students' behavior can be decreased and learning can occur. Class teachers stated that inadequate participation caused behavioral disorders in students such as impairment in social relations, harm to others, lack of self-confidence, interrupted lessons, indifference in learning, self-harm and aggressiveness. They also said that family participation is most often prevented due to the lack of acceptance of the child's situation and financial difficulties. For this reason, families should be educated primarily to increase participation.

These results illustrate that family involvement is extremely important for students' social, emotional and academic development therefore, families should be made aware of this issue. It is very important that families accept the child's condition and stay in contact with teachers constantly for a successful result. On the other hand, it is seen that education is limited only by the school environment since the families are unconscious and uneducated. In order for the education given at school to be permanent, education should be continued at home. Unwillingness of families can affect this process negatively. Financial difficulties, which are a big problem, can affect the priorities of families.

The lack of family participation in the education process leads to some problems such as disruptions in social relations among students, harm to others, aggression, deficiency of self-confidence, and self-harm. The children ignored by their families also affect the education environment negatively and therefore other children in the classroom are distracted and some discipline problems arise.

Considering the results, the following can be suggested to increase family participation in inclusive programs in primary schools: Psychological support can be provided by psychological counselors in schools or experts in Guidance and Research Centers to raise awareness of families about the child's situation, to learn about legal rights and to accept the situation. This support should not be allowed to be burdened only by the mother through giving it to everyone in the family. In order to support education at school, families can be given training on what to do at home. In addition, families should be visited constantly and monitoring activities should continue in order for the result to be effective. Seminars, conferences or social events should be organized to keep families in constant contact with the school and the teacher. In order to minimize the negatives caused by financial difficulties, support should be provided from public institutions such as social aid organizations, municipalities, governorships and social services. In order not to prevent social exclusion for these students, the children with special educational needs in the classrooms should be made conscious and support should be obtained from them as much as possible.